

Tera van Benthem Jutting, een website een blog

Tera (Wouter Sophie Suzanna) van Benthem Jutting (1899-1991) komt uit een Zeeuws geslacht. De naam van Benthem Jutting is in het Zeeuwse wel bekend door met name de boekhandel Van Benthem & Jutting in Middelburg, eerst op de hoek Korte Delft- Nieuwstraat, later op de Lange Burg en na de Tweede Wereldoorlog op de Lange Delft.

Boekhandel van Benthem Jutting, ca 1910.
Foto familie-archief Van Benthem Jutting.

Die boekhandel was in 1801 door de heer Salomon van Benthem geopend. Dat was een hachelijke zaak op Walcheren in de Franse tijd, maar Salomon van Benthem bleek een commercieel talent. Al snel na de opening van zijn zaak had hij de grootste en best gesorteerde boekhandel van Middelburg. Tot zijn klantenkring behoorde de sociale elite van advocaten, artsen en predikanten, maar ook de leden van de lokale en departementale besturen en rechtbanken. Vanaf 1807 was hij eveneens de vaste uitgever van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Salomon had een zuster, Elisabeth, die lang vrijgezel was. Op vijftienjarige leeftijd trouwde zij in 1821 met dominee Lambertus Jutting, een weduwnaar met vier kinderen. Broer en zus Van Benthem ontfermden zich over de enige zoon van dominee Jutting, die Christiaan (1809-1878) heette. Deze - toen dertienjarige - Christiaan werd met ondersteuning van 'oom' Salomon naar de Latijnse school gestuurd. Vervolgens mocht hij

als klerk beginnen in de boekhandel van zijn 'oom'. De jonge Christiaan Jutting werd later door die 'oom' aangewezen als zijn enig erfgenaam, aangezien 'oom' zelf geen kinderen had. De boekhandel heette vanaf enig moment dan ook van Benthem & Jutting. Er volgde zelfs een naamsverandering bij Koninklijk Besluit door Willem I, waardoor de jonge Christiaan vanaf 17 oktober 1829 zich Van Benthem Jutting mocht noemen. Een nieuwe dynastie was geboren.

Deze eerste van Benthem Jutting kreeg tien kinderen. De oudste zoon, Lambertus Salomon (1839-1901), nam de boekhandel over. De zevende zoon, Wouter Christiaan (1851-1933), was de vader van Tera. Tera is daarmee de derde generatie van Benthem Jutting.

Tera van Benthem Jutting, ca 1926. Fotograaf onbekend,
ZB Beeldbank Zeeland, recordnr 153605.

Tera zelf is in 1899 geboren in Batavia, in het toenmalig Nederlands Indië. Als het gezin in 1901 terugkeert naar Nederland woont ze eerst in Nijmegen en later in Haarlem waar ze naar de middelbare school gaat. Ze studeert biologie in Amsterdam en werkt vanaf 1919 aan het Zoölogische Museum in Amsterdam, ondergebracht in het Aquariumgebouw van Artis, waar ze tot aan haar pensioen in 1964 conservator malacologie zal zijn (kenner van schelpen en

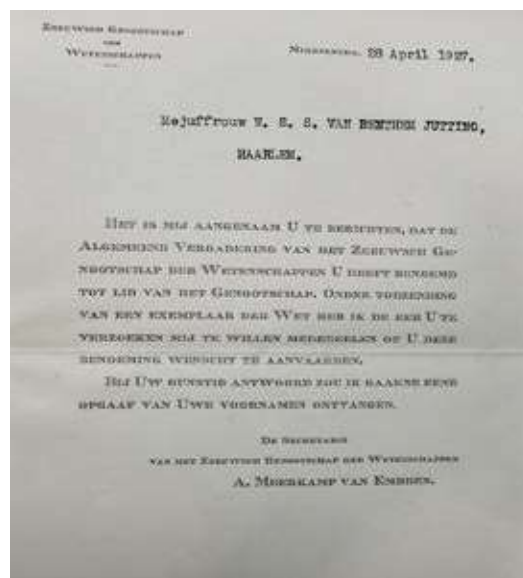
slakken). Begin jaren dertig woont en werkt ze twee jaar in Nederlands Indië bij 's Lands Plantentuin in Buitenzorg (tegenwoordig Bogor) om daar de schelpen van Nederlands-Indië in kaart te brengen. Haar banden met Zeeland stammen al uit haar jeugd. Ze gaat dan in de vakanties in Domburg bij familie logeren. In de zomers is ze dus vaak in Zeeland te vinden waar neef Jaap en nicht Mies de boekhandel in Middelburg runnen. Tera fietst met neef Jaap langs de duinen van Domburg naar Westkapelle, ze gaat met haar neefjes en nichtje schelpen zoeken op het strand. Tera houdt regelmatig dagboeken bij (deze maken nu onderdeel uit van het familiearchief Van Benthem Jutting, te vinden in het Zeeuws Archief). Zo schrijft ze op 11 maart 1926:

Vroeg op de trein naar Middelburg en per bus naar Domburg. (..) Na de koffie met Rika langs het strand gelopen. Thee gedronken bij Mies en om 8 uur voordracht gehouden over "schelpen, haar bouw en haar verspreiding" in de wetenschappelijke winterclub. Er zijn veel mensen opgekomen, w.o. veel familie! Ze vinden 't nogal mooi geloof ik, en vragen veel. In plaats van binnen het kwartier (zoals ik vreesde) was ik na 2 uur nog niet klaar.

Genoemde Rika, Hendrika (Rika) Ghijsen (1884-1976), is net geen familie; haar moeder was de zus van Suze Proos, de eerste vrouw van Tera's vader die binnen een jaar na haar huwelijk gestorven was. Rika heeft Nederlands en geschiedenis gestudeerd en is gepromoveerd op het leven van de op Walcheren geboren Betje Wolff. Later zal Rika geïnteresseerd raken in Zeeuwse dialecten. Rika woont op het familie-landgoed in Domburg.

In 1927 wordt Tera benoemd tot lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, dat dan nog niet het predicaat Koninklijk heeft. Bij het Zeeuwsch Genootschap leert ze Brakman kennen. Cornelis Brakman (1879-1955) was Hoofd van de Lagere school in Nieuw en St. Joosland en amateur malacoloog. Hij was tevens conservator van het Zeeuws Museum, onderdeel van het Genootschap. In het dagboek van Tera lezen we:

's Middags op bezoek bij Brakman in Nieuwland. Aardige eenvoudige fijne man die honderduit vertelt, en veel te vragen heeft. Zijn vrouw loopt nog in Nieuwlands kostuum. De walvis

Toetreding tot het Zeeuws Genootschap, 1927.

Foto familie-archief Van Benthem Jutting.

bekeken die hij een jaar geleden heeft gestrikt (..). Brakman brengt me nog op weg tot Middelburg en daarna fiets ik in een ruk door naar Domburg in 3 kwartier.

In de jaren dertig komt ze in contact met Pico van der Feen met wie ze zich (in het geheim) verlooft.

Pieter Jacobus (Pico) van der Feen wordt geboren in Stratum (nu een stadsdeel van Eindhoven) in 1892, waar zijn vader griffier is van de rechtbank. De familie Van der Feen is een Zeeuwse familie, Nederlands Hervormd en rijk. Pico's vader was eerder gehuwd geweest en was in 1887 weduwnaar geworden toen zijn vrouw in het kraambed stierf. In 1890 was vader van der Feen getrouwd met Elisabeth de Bats.

In 1892 wordt Pico geboren, hij zal enige kind blijven in deze relatie. Als kind wordt Pico Jaap genoemd, wanneer dat verandert in Pico is niet bekend, maar waarschijnlijk in zijn studententijd. Als Pico een half jaar oud is vertrekt het gezin naar Zutphen, waar zijn vader wederom griffier wordt bij het gerecht.

In 1903 vertrekt het gezin naar Domburg waar ze hun intrek nemen in Villa De Wael. Door het Gooi reizend had Pico's vader ideeën opgedaan voor de verbouwing van zijn nieuw aangeschafte villa. Drie adressen van villa's had hij genoteerd. Alle drie bleken door dezelfde

Villa de Wael, 2016. Foto familie-archief Van Benthem Jutting.

architect gebouwd te zijn. Hij zocht contact met hem. De architect bedacht een bouwplan. De benedenkamer van de in 1890 gebouwde toren werd erin opgenomen. Van de rest van de oorspronkelijke De Wael bleef vrijwel niets over. Het resultaat was een villa in Art Nouveau stijl, een soort Engels landhuis. Vader van der Feen vond het te groot, zij waren tenslotte maar met z'n drieën. Hij wilde een iets bescheidener behuizing. Waarop de architect, zoals Pico vele jaren later memoreerde, geantwoord had: 'Maar U denkt toch niet, dat ik voor een kleinere opdracht helemaal naar Domburg reis?' Zeeland was toen nog moeilijk te bereiken en de reis naar Domburg was omslachtig. Geen treinverbinding verder dan Middelburg, en weinig bruggen. Het ontwerp moest dus wel aangenomen worden.

Pico gaat naar het gymnasium in Middelburg. Daarna gaat hij biologie studeren in Utrecht. Hij zal voornamelijk geïnteresseerd raken in grote zoogdieren en in prehistorische dieren zoals mammoeten. Waarom er in het geheim verloofd wordt is niet helemaal duidelijk. Pico's moeder was erg gehecht aan haar zoon en in de familie gaat het verhaal dat Pico ontferd zou worden als hij met Tera zou trouwen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog woont Tera in Amsterdam en Pico in eerste instantie in Domburg met zijn ouders. Zijn vader overlijdt in 1941. Pico moet in augustus 1942 met zijn moeder evacueren. De Duitsers claimen zijn villa en Zeeland ligt bovendien in de gevarenzone als het om oorlogsgeweld gaat. Tera schrijft hem:

Je brief aan het museum werd mij hierheen opgezonden. Ik vond het een ellendig bericht, en ik stel me jou nu voor: dravende en regelende en

pakkende. Hoe krijg je die enorme inboedel in 2 kamers bij elkaar, en hoe kun je hem behoeden tegen Jan-Gap-Gauw en andere narigheid. Heb je al een onderdak gevonden? In Breda of omgeving zit je natuurlijk handiger om nog eens op en neer te kunnen naar Domburg. Als je er tenminste nog komen mag. Wat zonde en jammer van je moestuin, daar heb je nu niet veel profijt van. Wat je sturen kunt naar het museum, uit inboedel of moestuin, zal ik met vreugde ontvangen en opbergen. Er is ruimte genoeg, maar of het er veiliger is dan ergens anders moeten we afwachten. In ieder geval is het beter, dat je nu vertrekt dan later in een stroom vluchtelingen, als er van speciale zorg voor je moeder geen sprake kan zijn. Ik ben erg benieuwd te horen, wat voor onderdak je gevonden hebt. Het zal haar wel aangrijpen dit huis te verlaten met de gedachte, dat ze er mogelijk niet terug keren zal.

Pico vindt voor zijn moeder en zichzelf onderdak in Ginneken bij Breda, waar de nonnen een verpleegafdeling hebben. Veel van zijn waardevolle boeken en spullen stuurt hij naar Tera, die ze clandestien opslaat in de kelders van Artis. Foto's, zijn smoking en extra kleding slaat ze thuis op. De rest van de oorlog zullen Pico en Tera elkaar niet zien, alleen schrijven. Vanaf oktober 1944 is er geen contact meer mogelijk. Het zuiden is bevrijd, in Amsterdam zal de hongerwinter nog volgen. In december 1944 overlijdt Pico's moeder, hij laat dat via een brief van het Rode Kruis aan Tera weten. Dat bericht bereikt haar pas in mei 1945. Op 5 mei 1945 is het eerste dat Tera doet een briefkaart aan Pico schrijven:

Mijn Liefste Pico

Eindelijk zijn we verlost van deze jarenlange druk. Ontzettend dankbaar ben ik, dat wij er nog zo zijn afgekomen. Het was een elegante methode om het hart van Holland zo in te kapselen en de strijd daarbuiten uit te vechten. Zo zijn alle cultuurschatten gespaard, ook jouw spullen, die ik uit vrees voor hoog water, nog wat naar boven sjouwde. De honger is voor velen noodlottig geweest. Ik had wel steeds voldoende maagvulling, maar voel me toch als een holtedier. En dat het de ware voeding niet was, bewijst de dagelijks toenemende graad van slankheid. Ik zie er uit als een scheurkalender op oudejaarsavond.

Het paar trouwt op 24 augustus 1945 in Amsterdam, in de doopsgezinde kerk. De kerke-

lijke plechtigheid wordt besloten met het gezamenlijk zingen van een couplet van het Wilhelmus: 'Mijn schild ende betrouwen', als dank voor de bevrijding drie maanden eerder. De huwelijksreis gaat naar Pico's villa De Wael in Domburg. Het grote huis met zijn zestien kamers is echter nog vol vluchtelingen. Gebouwd op de binnenduinrand was het droog gebleven toen aan het eind van de oorlog, na het bombarderen van de zeedijken, vrijwel geheel Walcheren overstroomde. In elke kamer van De Wael is een gezin ondergebracht. Sommigen hebben wat pluimvee of huisdieren kunnen redden. Iemand heeft een varken meegenomen. De koude serre wordt voor het bewaren van levensmiddelen gebruikt. Vanaf 1942 was er beslag gelegd op De Wael. Voor onderdak van hun officieren hadden de Duitsers echter de voorkeur gegeven aan het tegenover De Wael gelegen voorname Badhotel. De Wael werd alleen als opslagplaats van materiaal gebruikt. Om plaats te maken had Pico kans gezien al het meubilair en ander huisraad tijdig naar zolder te laten brengen. Daardoor was dit alles compleet en onbeschadigd de oorlog doorgekomen. De wittebroodsweken van het bruidspaar beginnen dus noodgedwongen tussen de opgeslagen meubels op de zolder van hun eigen woning. Beiden konden later geamuseerd over dit avontuur vertellen.

De nasleep van de oorlog beziet Tera ook als wetenschapper. In oktober 1944 is Walcheren door de geallieerden zwaar gebombardeerd met als doel het eiland onder water te zetten en zo de Duitsers te verdrijven. Daardoor zou er een makkelijker vaarroute naar Antwerpen komen. Tera merkt kort na de bevrijding hierover, enigszins bitter op:

De grote tragiek van het hele geval: dat Walcheren geofferd is om Nederland te bevrijden, iets wat men hier in Noord-Nederland nog niet helemaal beseft.

De inundatie van Walcheren duurt tot eind 1945, als alle dijken weer dicht zijn en het water weer weg is:

In de courant van vanavond staat, dat Veere ook gesloten is, en dat er zo spoedig mogelijk met afmalen zal worden begonnen, zodra de dijk geen water meer doorlaat. Dat is dan geweldig meegevallen. Ik zou graag zien hoe het bloot komende land er uitziet. Woest en ledig als het

scheppingsverhaal. Er komen nu enige moeilijke weken voor de mensen. Als het te nat is voor wegverkeer en te droog voor scheepvaart.

Als wetenschapper biedt deze periode voor Tera ook een unieke kans, om het effect van deze inundatie op de mollusken van Walcheren te onderzoeken. Ze vraagt dan ook snel aan familie en vrienden in Zeeland om haar foto's en eventueel specimens te zenden.

Brakman stuurde mij een brief met uitvoerig verslag van zijn fietstochten over Walcheren, en de daarbij waargenomen zeeorganismen. Daar heb ik tenminste wat aan.

En in maart 1946 schrijft ze aan Pico:

Ik heb nu een 'aardig' stukje klaar over Marine organisms in the island of Walcheren during the inundation oct. 1944- sept 1945, met 1 kaartje en 2 of 3 foto's (hangt af van wat jij kunt bemachtigen op het gebied van mosselbegroeiing aan huizen en struiken).

Ze publiceert het 'aardige' stukje van vijftien pagina's in het blad van het Zeeuws Genootschap in 1946.

Tera van Benthem Jutting in Domburg, 1954.

Foto familie-archief Van Benthem Jutting.

Tot 1964 zullen Tera en Pico in Amsterdam wonen en werken bij het Zoölogisch Museum, aldaar. De Wael wordt gebruikt als vakantie-woning. Als Tera in 1964 met pensioen gaat vestigen ze zich definitief op De Wael. In januari

1965 verhuizen ze. In de grote voorkamer komt Tera's werkkamer, haar bibliotheek van zeldzame malacologische boeken komt in de kleine, naastgelegen serre. Pico krijgt een werkkamer en bibliotheek op de eerste verdieping.

Ze gaan het niet rustiger aan doen. Het werk van een wetenschapper is tenslotte nooit klaar. Tera wordt conservator mollusken bij het Zeeuws Museum, waar de collectie van het Zeeuws Genootschap is ondergebracht. Als conservator in Middelburg publiceert Tera nog zeker tien wetenschappelijke artikelen over schelpen. Daarnaast schrijft ze een aantal uitgebreide biografieën van Zeeuwse biologen in Archief, het jaarboek van het Zeeuws Genootschap. Zo schrijft ze over Job Baster, een arts en schelpenverzamelaar uit Zierikzee, die in de achttiende eeuw leefde en in Leiden studeerde. Het blad Basteria van de Malacologische vereniging is naar hem genoemd, misschien wel op voorstel van Tera, maar waarschijnlijker is dat Cornelis Brakman de titel heeft verzonnen. Hij is ook een van de eersten die publiceert in Basteria, al in 1936.

In 1965 wordt bij het Zeeuws Genootschap het plan opgevat om een Zeeuwse Encyclopedie te gaan schrijven. Zowel Pico als Tera gaan in de hoofdredactie zitten. Het werk aan de encyclopedie zal uiteindelijk bijna vijftien jaar duren. Tussen 1982 en 1984 verschijnt de encyclopedie in drie dikke delen over de geschiedenis van Zeeland, biografieën van Zeeuwen, het maritieme leven, flora en fauna van Zeeland en nog veel meer. Inmiddels is de encyclopedie van Zeeland online te raadplegen. Met name Pico heeft er destijds erg veel werk aan verricht en reisde daar met de bus of op de fiets de hele provincie voor door. Tera is opgelucht als het werk aan de Zeeuwse Encyclopedie door Pico in 1984 wordt afgerond.

Pico's negentigste verjaardag wordt gevierd in 1982. In een bedankbrief schrijft Pico over Tera:

Het lopen gaat moeilijker ook al is ze wel de hele dag in de weer.

Ze worden allebei erelid van het Zeeuws Genootschap.

Daarna wordt het stiller op De Wael, het aantal bezoekers neemt af, oude vrienden overlijden, maar ze worden ook allebei zelf oud en broos en

Tera en Pico in de tuin van Villa de Wael.

Foto familie-archief Van Benthem Jutting.

Tera van Benthem Jutting ontvangt de erepenning van het Zeeuws Genootschap, 1989. Foto J. Wolterbeek, ZB Beeldbank Zeeland, recordnr 109306.

willen of kunnen minder bezoekers ontvangen. Op 10 april 1987 wordt Pico's vijfennegentigste verjaardag gevierd. Kort daarna sterft hij op 22 augustus 1987.

Daarna besluit Tera om De Wael te verkopen en vrijwel de hele inboedel te veilen. Dat is nog een hele klus, Pico bewaarde alles en in het dorp gaat het verhaal dat hij alle huishoudboekjes van zijn moeder bewaarde, zodat je nu mooi kon zien hoeveel een rol beschuit kostte in 1900. Tera neemt in juli 1988 haar intrek in een kamer in het Roggeveenhuys in Middelburg, spartaans ingericht met een bed, een tafel met twee stoelen en een boekenkast. Ze schrijft berustend:

Het zal wel wennen, zonder Pico, zonder Domburg, zonder tuin.

Op 6 februari 1989 wordt Tera negentig. Dat wordt nog groots gevierd. Als haar nicht Mien in juli 1990 langskomt geeft Tera de tekst mee voor haar overlijdensbericht, met op de plaats van de datum nog puntjes. Giechelend zegt ze: 'die kon ik natuurlijk nog niet invullen.' Die datum wordt 22 januari 1991 als ze sterft in het ziekenhuis van Middelburg, bijna tweeënnegentig jaar oud.

Drs. B.L. (Barbara) van Benthem Jutting (1963) is organisatiepsycholoog. Zij werkte bij PTT Post en TNT Express in verschillende managementfuncties. Naast de psychologie heeft zij een levenslange fascinatie voor geschiedenis en heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de familie Van Benthem Jutting. Zij is een verre achternicht van Tera en heeft een website (een nog lopende digitale biografie) gemaakt van Tera, een vrouw die veel voor de malacologie en voor Zeeland heeft betekend.

Referenties:

Benthem Jutting, B. van. *Twee levens, een liefde. Biografie van een tijdperk*. Boekscout, Soest 2016

Kuiper, J.G.J. Herinneringen aan "De Wael", Domburg. *Correspondentieblad Nederlandse Malacologische Vereniging* 1992, p. 1068-1074.

Benthem Jutting, W.S.S. van. *Marine organisms in the island of Walcheren (Netherlands) during the inundation, October 1944 - October 1945*. Archief Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1944-1945. Middelburg, 1946, p. 1-7.

Overige geraadpleegde bronnen:

Brieven en dagboeken W.S.S. van Benthem Jutting: Zeeuws Archief, Archieven Families en Personen: nr. 675 Familie Van Benthem Jutting 1774-2007.

Gegevens uit het Zoologisch Museum Amsterdam: Gemeente Amsterdam Stadsarchief nr. 30843 Inventaris van het Archief van de Universiteit van Amsterdam; Zoologisch Museum en het Instituut voor Systematiek 1877-2010.

Neritina Juttingae, een naar Tera vernoemde schelp.

Foto publiek domein.